

Türkiye'nin Rekabet Gücü Bağlamında Araştırma ve Geliştirme (Ar-Ge) Faaliyetlerinin Özendirilmesi*

Yavuz AKBULAK

SPK Başkanlık Danışmanı, yavuz.akbulak@spk.gov.tr

Sevinç AKBULAK

SPK Başuzmanı, sevinc.akbulak@spk.gov.tr

1) Konunun Esası:

İnsanlık için, Ar-Ge faaliyetleri yani “yenilik” veya “buluş”un anlamı, sadece firma bazında ekonomik amaçlı ürün geliştirilmesi ve buna bağlı refah artırıcı işlemlerin çok ötesinde, hastalıklara yeni tedavi yöntemleri geliştirilmesi; enerji, su, gıda, çevre vb. küresel sorunlar için yeni çözüm yolları bulunması, yeni iletişim yolları veya güvenlik araçları keşfedilmesi gibi daha geniş kitleleri ilgilendiren açılımlara sahiptir. Bu nedenle, insanlık araştırma ve geliştirme (Ar-Ge) faaliyetlerine ve bu konudaki arayışlarına aralıksız ve artan ölçüde devam etmekte, bu alanda söz sahibi olmayı başaran ülkeler, küresel anlamda ekonomik ve siyasal olarak da üstünlük sağlayabilmektedirler.

Net teknoloji ithalatçısı konumunda olan Türkiye'nin gelişimine baktığımızda, ülkemiz ekonomisinin büyüme oranı, enflasyon, kamunun borçlanma gereği gibi göstergelerinde son yıllarda görülen iyileşmeye karşın, temelde dış ticaret açığından kaynaklandığını söyleyebileceğimiz cari açık sorununun başlıca sorun olarak önemini giderek artan ölçüde koruduğu görülmektedir. Her ne kadar yaşamakta olduğumuz küresel krizin yarattığı küçülmenin ödemeler dengesine bir yansıması olarak bir süredir gündemimizden düşmüş gibi görünmekle birlikte, temelde başlıca sorunlarımızdan biri olma niteliğini korumakta olan cari açık sorununun temellerine inildiğinde ise, ana sorunun ülke sanayinin yapısından kaynaklandığı; genel olarak tekstil, gıda vb. hammadde ve emek yoğun sektörlerde rekabet gücü yüksek olan ülkemizin, katma değeri yüksek olan, ileri teknoloji ve bilim ağırlıklı sektörler ile ölçek yoğun sektörlerde rekabet gücünün bulunmadığı ya da rekabet gücünün çok düşük olduğu ve ülkemiz ihracatının ithalata bağımlılık

oranının yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, cari açık sorununun iyileştirilebilmesi için uzun vadede üretim yapısının değişmesi, geleneksel sektörlerden teknoloji düzeyi yüksek, talep artış hızının yüksek olduğu sektörlerle kayılması ve öncelikle bu değişimi gerçekleştirebilecek bir insan kaynağı yaratılabilmesi için kapsamlı bir eğitim reformu gerekmektedir. Nitekim Dünya Ekonomik Forumu'nun 2007-2008 Küresel Rekabet Endeksi (Global Competitiveness Report-2008-2009, <http://www.weforum.org/en/initiatives/gcp/Global%20Competitiveness%20Report/index.html>) sıralamasında ülkemizin 134 ülke içerisinde 53. sırada olması da rekabet açısından konumumuzun ve bu alanda yapılması gerekenler açısından henüz yolun çok başında olduğumuzun bir diğer göstergesidir.

Söz konusu endeksin üst sıralarını işgal eden Amerika Birleşik Devletleri (ABD), İsviçre, İskandinav ülkeleri, Singapur, Avrupa Birliği (AB) ülkeleri, Japonya gibi ülkelere baktığımızda, teknoloji üretimi konusundaki yenilik çalışmaları ve yüksek oranlardaki Ar-Ge harcamaları dikkat çekmekte ve bu özellikler, bu ülkeleri teknoloji üreten ülkeler sınıfına sokarken, Türkiye gibi hammadde/emek yoğun sektörlerde rekabet gücü olan ülkeler teknoloji satın alan ülkeler grubunda yer almaktadır.

Dünyada bu alandaki gelişmeleri görebilmek amacıyla, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ülkelerindeki Ar-Ge yatırımlarını konu alan OECD Bilim, Teknoloji ve Sanayi: 2008 Skor Raporuna (OECD Science, Technology and Industry Outlook 2008: Highlights, <http://www.oecd.org/dataoecd/18/32/41551978.pdf>) baktığımızda da;

- OECD'nin Ar-Ge yatırımlarının 1996 yılında

* Bu yazıda yer alan görüşler yazarlarına ait olup çalıştıkları kurumu bağlamaz, yazarların çalıştıkları kurum veya görevleriyle ilişki kurulmak suretiyle kullanılamaz. Bu yazı, merhum Bünyamin ÖZTÜRK'ün aziz anısına ithaf olunur.

468 milyar \$ iken, 2006'da 818 milyar \$'a çıktığı, Ar-Ge alanındaki gayrisafi yurtiçi harcamalarının 1996-2001 döneminde reel olarak yılda %4.6 arttığı, ancak 2001-2006 döneminde bu büyümenin yavaşlayarak %2.5'e düştüğü, Ar-Ge yatırımlarının geleceğinin finansal piyasalardaki istikrarsızlığın özel sektör harcamalarına uzun vadeli etkilerine bağlı olacağı beklenildiği,

- Ar-Ge alanındaki yatırımların küresel dağılımın OECD ülkeleri aleyhine değişmekte olduğu, gelişmekte olan ülkelerin dünya Ar-Ge harcamaları içerisindeki payı 1996'da %11.7 iken, bu oranın 2005 yılında %18.4'e yükseldiği,

- Ar-Ge yoğunluğu olarak da bilinen Ar-Ge Harcamaları/Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) oranı sıralamasında ABD'nin liderliğini koruduğu, ancak ABD'de ve OECD ülkeleri genelinde, özel sektörün Ar-Ge harcamalarındaki büyümenin yavaşlamakta olduğu, diğer yandan, Çin'in Ar-Ge harcamalarını %19 oranında artırarak Avrupa Birliği ortalamasına yaklaştığı,

- Ar-Ge alanında uluslararasılaşmanın yaygınlaştığı, başka deyişle yurtdışından tedarik edilen Ar-Ge yatırımları payının artmakta olduğu, yerel Ar-Ge firmalarının yabancı firmalarca satın alınması eğiliminin baş gösterdiği, ülkeler ve bölgeler arası işbirliği ve ağ bağlantılarının artmakta olduğu,

- 1995-2005 döneminde Asya ülkelerinde patentlerde ve OECD ülkelerinde bilimsel yayınlarda büyük artış kaydedildiği,

- OECD ülkelerinde ileri beceri düzeyine sahip bilim ve teknoloji meslek dallarındaki istihdamın genel istihdamdan daha hızlı artış gösterdiği, bilim ve teknoloji insan kaynakları arzında yabancı uyruklu yeteneklerin önemli katkısı bulunduğu, özellikle Çin ve Hindistan uyruklu Ar-Ge personelinin bu alandaki küresel işgücü pazarında rekabeti artırdığı, birçok ülkenin Ar-Ge personelinin dolaşımını kolaylaştırmasıyla, ülkelerin bilim ve teknoloji insan kaynaklarının dışarıya göçünü engellemeye yönelik olarak bu personelin beklentilerine cevap verecek düzenlemelere gideceğinin beklendiği,

- Artan sayıda ülkenin Ar-Ge ile ilişkili doğrudan yabancı yatırımlar için daha çekici olma çabaları nedeniyle Ar-Ge bağlantılı vergi teşvikle-

ri vermeye başladıkları, 1995'te 12 OECD ülkesi Ar-Ge faaliyetlerine vergi muafiyeti tanımış iken bu sayının 2008 yılında 21'e yükseldiği,

- Ülkelerin, genelde;

• Ürüne veya üretim sürecine yönelik Ar-Ge ve patent araştırmalarını içeren yenilikçilik,

• Personel eğitimi, makine, donanım, yazılım modernleşmesini içeren yenilikçilik ve

• Organizasyon ve pazarlamaya yönelik daha geniş kapsamlı yenilikçilik olmak üzere üç farklı yenilikçilik tarzlarının bulunduğu,

- Gelecekte kamunun yenilikçiliği teşvik eden politikalarının sosyo-ekonomik etkilerinin değerlendirilmesinin daha da önem kazanacağı, Ar-Ge faaliyetlerinin dolaylı ve beklenmedik etkilerinin tahmini güç olduğundan, bu konuda ölçüm yapmaya yönelik yeni yöntemler geliştirilmesi gerektiği, özellikle ulusal güvenlik, çevrenin korunması, daha iyi sağlık, ya da sosyal kaynaşma gibi ekonomi dışı etkilerin ölçümünde yeni yöntemlere ihtiyaç olduğu, karşılaştırılabilir göstergeler ve analitik yöntemler geliştirilmesi için sürekli bir uluslararası işbirliği gerektiği görülmektedir.

Türkiye açısından bakıldığında, Ar-Ge yoğunluğunun OECD ortalamasının dörtte biri düzeyinde ve özel sektör Ar-Ge harcamalarının toplam Ar-Ge harcamaları içerisindeki payının OECD ortalamasının gerisinde olduğu görülmektedir. 2005 yılı itibarıyla kişi başına düşen araştırmacı sayısı Finlandiya'da 10.2, Güney Kore'de 4.9, Almanya'da 4.8, Polonya'da 2,6 iken, Türkiye'de 1,2'dir¹. 2006 yılı itibarıyla Ar-Ge yoğunluğumuz %0.76 oranında (OECD Science, Technology and Industry Outlook 2008: Highlights, <http://www.oecd.org/dataoecd/18/32/41551978.pdf>), tam zamanlı Ar-Ge personeli sayımız 54,000 civarında ve bilimsel yayın sayısı bakımından dünyadaki sıralamamız 19'dur. Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda ülkemizin bu alandaki hedefi ise,

¹ Bu konuda bkz. 28.12.2007 tarihli ve 26740 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulunun 20.11.2007 tarihli kararları ile ilgili 2007/33 sayılı Başbakanlık Genelgesi" ve eki.

2013 yılında Ar-Ge yoğunluğunun %2'ye ve tam zamanlı Ar-Ge personeli sayısının 150,000 kişiye çıkarılmasıdır.

Ar-Ge alanında söz sahibi olan Danimarka, Japonya, İsviçre gibi ülkelerde, küreselleşen Ar-Ge sektöründen daha çok pay kapabilmek amacıyla bazı hukuksal düzenlemeler yapılarak, Ar-Ge çalışmalarında endüstri işbirliği anlamında üniversitelere daha fazla otonomi tanımak, Ar-Ge kuruluşlarının fikri hak sahipliğini kolaylaştırmak, kamu/özel ortaklıklarını teşvik etmek, inovasyon için teknolojik hazırlık derecesinin yükseltilmesi amacıyla nitelikli bilim insanı ve mühendis eğitimi desteklemek gibi politikalar izlenmektedir.

Küresel anlamda rekabet gücü yüksek ülkelerde yaşanan bu gelişmeler dikkate alındığında, ulusal rekabet gücünü artırmak zorunda olan ülkemizin de, sadece kaynak donanımına ve maliyet avantajına dayalı geleneksel karşılaştırmalı üstünlük anlayışından, yüksek Ar-Ge yoğunluğuna, yüksek inovasyon becerisine, yüksek katma değere dayalı rekabet üstünlüğü anlayışına geçmesi ve bu amaçla Ar-Ge harcamalarının desteklenerek, özellikle eğitime yönelik projeler ile bilgi ve teknoloji altyapısının güçlendirilmesi gerekmektedir.

Ülkemizde bu alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde;

- 1963 yılında 24.08.1963 tarih ve 278 sayılı Kanun ile Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu'nun (TÜBİTAK) kurulduğu; 1983 yılında 04.10.1983 tarih ve 77 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile ulusal bilim politikasının yürütülmesi amacıyla Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun (BTYK) oluşturulduğu görülmektedir.

- BTYK'nın 1993 yılında yapılan ikinci toplantısında, bilim ve teknoloji alanındaki hedefleri içeren Türkiye Bilim ve Teknoloji Politikası: 1993-2003 dokümanının, 1997'de yapılan üçüncü toplantısında Türkiye'nin Bilim ve Teknoloji Politikası onaylanarak, Ulusal İnovasyon Sistemi kurulması ve 2000 yılı toplantısında 2003-2023 yılları için Türkiye'nin Bilim ve Teknoloji Stratejileri Belgesi'nin hazırlanması kararlaştırılmış, 2001 yılı toplantısında ise projenin adı "Vizyon 2023: Bilim ve Teknoloji Stratejileri" olarak be-

lirlenmiştir. Vizyon 2023 Projesi; teknoloji öngörü projesi, ulusal teknoloji envanteri projesi, araştırmacı bilgi sistemi (ARBİS) ve TÜBİTAK ulusal araştırma altyapısı bilgi sistemi (TARA-BİS) alt projelerinden oluşmaktadır.

- 26.06.2001 tarih ve 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu çerçevesinde 26 adet teknoloji geliştirme bölgesi (teknopark) kurulmuş, bu bölgelere gelir ve kurumlar vergisi istisnaları tanınmıştır.

- BTYK'nın 2003 yılı toplantısında, bor ve toryum madenleri konusunda master planları oluşturulması ve Kamu İhale Kurumu vasıtasıyla kamu alımlarından %1 oranında Ar-Ge payı ayrılması kararlaştırılmıştır.

- 2004 yılında; Ulusal Bilim ve Teknoloji Politikaları Uygulama Planı: 2005-2010 kabul edilmiş, 2010 yılına kadar Ar-Ge harcamalarının yoğunluğunun %2'yi ve tam zamanlı Ar-Ge personeli sayısının 40.000'i aşması hedeflenmiş, TARAL (Türkiye Araştırma Alanı) oluşturulmuştur.

- 2006 yılında Ulusal Yenilik Stratejisi ve Eylem Planı ve Uluslararası Bilim, Teknoloji ve Yenilik Stratejisi: 2007-2010 kabul edilmiştir.

- 2007 yılında Ulusal Uzay Araştırmaları Programı, Bilim ve Teknoloji İnsan Kaynakları Stratejisi ve Kamu Kaynaklarından Bilim ve Teknoloji Yatırımı proje destek süreci karara bağlanmıştır.

- Son olarak, 28.02.2008 tarihli ve 5746 sayılı "Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun"² 12.03.2008 tarihli ve 26814 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış³ olup, söz konusu Kanun ile genel olarak teknoparklar için tanınmış olan vergi istisnalarının belirli sayının üzerinde Ar-Ge personeli istihdam eden sermaye şirketlerinde kurulacak Ar-Ge merkezlerine yönelik olarak genişletilmesi ve istis-

² 5746 sayılı Kanun, 31.12.2023 tarihine kadar uygulanmak üzere, 12.03.2008 tarihinde yayımını izleyen aybaşımda (01.04.2008) yürürlüğe girmiştir.

³ Anılan Kanun'un yanı sıra, TÜBİTAK'ın 13.04.2010 tarihli ve 27551 sayılı Resmi Gazete'de "Kamu Kurumları Araştırma ve Geliştirme Projelerini Destekleme Programına İlişkin Yönetmelik"i de yayımlanmış bulunmaktadır.

na oranlarının artırılması, proje sahiplerine teknogirişim sermayesi desteği verilmesi şeklinde desteklerde bulunulması, Ar-Ge ve yenilik niteliğindeki doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının ülkeye girişinin hızlandırılması ve Ar-Ge personeli istihdamının desteklenmesi hedeflenmekte, Ar-Ge faaliyetlerine yapılan teşviklerle orta ve uzun vadede, sanayide ithal girdi talebinin yani üretimin ithalata bağımlılığının ve dolayısıyla cari açığın azaltılması planlanmaktadır.

Aşağıda Ar-Ge faaliyetlerinin özendirilmesi bakımından ülkemizde yapılan çeşitli düzenlemelere kısaca değinilecektir.

II) Ar-Ge Faaliyetlerinin Özendirilmesi⁴:

Ar-Ge faaliyetleri için uzun yıllar boyunca Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanunlarında vergi ertelenmesi teşvikleri uygulanmış, daha sonra bu uygulama kaldırılarak yerine Ar-Ge indirimleri esası getirilmiştir. 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun (GVK) 89 ve 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun (KVK) 10'uncu maddelerinde düzenlenen Ar-Ge indirimleri, işletmelerin uhdelelerinde gerçekleştirilen araştırma ve geliştirme harcamalarının %40'ı oranında hesaplanacak tutarın, beyan edilen gelirden veya kurum kazancından indirilmesini içeren bir vergi avantajı olarak uygulanmıştır. Diğer taraftan, 12.03.2008 tarihli ve 26814 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 5746 sayılı Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun (5746 sayılı Kanun) ile GVK ve KVK'da yer alan düzenlemelere ek olarak yeni teşviklere yer verilmiştir.

5746 sayılı Kanun ile

Daha önce %40 olan indirim %100'e çıkartılmış; teknoloji merkezlerinde ve işletmelerin Ar-Ge

merkezlerinde gerçekleştirilen Ar-Ge harcamalarının tamamının matrahtan indirimine olanak sağlanmış;

Kamu kurum ve kuruluşları ile kanunla kurulan vakıflar veya uluslararası fonlarca desteklenen Ar-Ge ve yenilik projelerinde gerçekleştirilen Ar-Ge ve yenilik harcamalarının tamamının matrahtan indirimi esası getirilmiştir;

Rekabet öncesi işbirliği projelerinde ve teknogirişim sermaye desteklerinden yararlananlarca gerçekleştirilen Ar-Ge ve yenilik harcamalarının tamamının matrahtan indirimine olanak sağlanmış;

Belli bir sayının üzerinde Ar-Ge personeli çalıştıran sermaye şirketlerinde kurulacak Ar-Ge merkezlerine yönelik ek indirimler öngörülmüş;

Yapıldığı dönemden sonraki dönemlere devredilen Ar-Ge indirimleri tutarın gerçek değeriyle indirimini sağlamak için, sonraki dönemlerde yeniden değerlendirilmesinde artırılarak dikkate alınması sağlanmış;

Desteklenmesi öngörülen projelerde çalışan Ar-Ge ve destek personelinin, bu çalışmalarını karşılığında elde ettikleri ücretlerinin doktoralı olanlar için %90'ı, diğerleri için %80'i gelir vergisinden istisna edilmiş; bunların ücretleri üzerinden hesaplanan sigorta primi işveren payının yarısının, 5 yıl süreyle Hazinece karşılanması öngörülmüş; 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu'nun geçici 2'nci maddesi uyarınca ücreti gelir vergisinden istisna olan personelin bu çalışmalarını karşılığında elde ettikleri ücretleri üzerinden hesaplanan sigorta primi işveren payının yarısının, 5 yıl süreyle Hazinece karşılanması öngörülmüş; 5746 sayılı Kanun kapsamındaki Ar-Ge ve yenilik faaliyetleri ile ilgili olarak düzenlenen kağıtlar damga vergisinden istisna edilmiş ve koşulları taşıyanlara 100.000,-TL'ye kadar teknogirişim sermaye desteği verilmesi öngörülmüştür (Bıyık, www.vergidegundem.com).

5746 sayılı Kanun ile ilgili olarak Maliye ve Sanayi ve Ticaret Bakanlıkları 31.07.2008 tarihli ve 26953 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin Uygulama ve Denetim

4 Ülkemizde Ar-Ge faaliyetlerine uygulanan teşvikler konusunda bkz. Veysi SEVİÇ, "Araştırma ve Geliştirme Harcamalarına Yeni Destek", Referans Gazetesi, 01.04.2008; Neşe KARANFİL, "Ar-Ge Yatırımı Yapan Fabrikaya Teknokent Avantajı", Referans Gazetesi, 26.02.2007; "Türkiye'de Araştırma ve Geliştirme Faaliyetleri, Teşvik Programları ve Ar-Ge Harcamalarının Vergisel Boyutu", Deloitte, 16.04.2008 (www.deloitte.com.tr); "Ar-Ge Faaliyetlerine 5746 Sayılı Kanunla Sağlanan Yeni Destek ve Teşvikler ve Bunlardan Yararlanma Koşulları", Ernst&Young (www.vergidegundem.com).

Yönetmeliği"ni çıkarmıştır⁵. Ayrıca, Maliye Bakanlığı Ar-Ge konusundaki uygulamayı yönlendirmek amacıyla 06.08.2008 tarihli ve 26959 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 1 Seri No'lu 5746 sayılı Kanun Genel Tebliği'ni, 24.03.2009 tarihli ve 27179 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2 Seri No'lu 5746 sayılı Kanun Genel Tebliği'ni ve 07.07.2009 tarihli ve 27281 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 3 Seri No'lu 5746 sayılı Kanun Genel Tebliği'ni çıkartmıştır.

Söz konusu Genel Tebliğlerdeki düzenlemelere göre⁶; Ar-Ge faaliyetleri bilimsel ve teknolojik alanlardaki belirsizlikleri gidermek ve bunları aydınlatmak amacıyla, bilim ve teknolojinin gelişmesini sağlayacak yeni teknik bilgilerin elde edilmesi; yeni üretim yöntem, süreç ve işlemlerinin araştırılması veya geliştirilmesi; yeni yöntemlerle yeni ürünler, madde ve malzemeler, araçlar, gereçler, işlemler, sistemler geliştirilmesi, tasarım ve çizim çalışmaları ile yeni teknikler ve prototipler üretilmesi; bir ürünün maliyetini düşürücü, kalite, standart veya performansını yükseltici yeni tekniklerin/teknolojilerin araştırılması ve yeni ve özgün tasarıma dayanan yazılım faaliyetleri şeklinde düzenlenmiştir. Ar-Ge faaliyeti, esas itibariyle denemelerin son bulduğu, ilk üretimin yapıldığı aşamada sona erer. Ar-Ge projesi sonucunda elde edilen ürünün pazarlanabilir aşamaya geldiği andan itibaren Ar-Ge projesi bitmiş sayılır. Bu tarihten sonra yapılan harcamalar Ar-Ge harcaması olarak değerlendirilmez. Tamamlanan bir proje sonucunda elde edilen ürünün geliştirilmesi amacıyla yapılacak çalışmalar, yeni Ar-Ge projesi olarak değerlendirilir. Nihai ürünün oluşturulması aşamasında elde edilen ürünlerin kullanılabilirliğini ölçmek ve gerektiğinde değişiklik yapılmak üzere işletme içinde veya dışında test edilmesi amacıyla yapılan harcamalar Ar-Ge faaliyeti kapsamındadır. Ancak, ticari üretimin plan-

lanması ve seri üretim sürecine ilişkin harcamalarla, ürünün tanıtılması amacıyla üretilip dağıtılan numuneler için yapılan harcamalar Ar-Ge faaliyeti kapsamı dışındadır.

Ar-Ge harcamaları; ilk madde ve malzeme giderleri (her türlü direkt ilk madde, yardımcı madde, işletme malzemesi, ara mamul, yedek parça ve benzeri giderleri ile amortisman uygulamasına konu olmayan maddi ve gayri maddi kıymet iktisaplarına ilişkin giderlerdir. Hammadde ve diğer malzeme stoklarından Ar-Ge faaliyetlerinde fiilen kullanılan kısma ilişkin maliyetler Ar-Ge harcaması kapsamındadır.); personel giderleri (Ar-Ge faaliyetlerinin yürütülmesi amacıyla çalıştırılan ve faaliyetin gerektirdiği nitelikte personele ilişkin olarak tahakkuk ettirilen ücretler ile bu mahiyetteki giderler); genel giderler (Ar-Ge faaliyetlerini yürütmek için elektrik, su, gaz, bakım - onarım, haberleşme, nakliye ile Ar-Ge faaliyetlerinde kullanılan makine ve teçhizata ilişkin bakım ve onarım giderleri gibi Ar-Ge faaliyetinin devamlılığını sağlamak için katlanılan diğer giderlerdir. Sigorta giderleri, Ar-Ge faaliyetlerinin bizzat yürütülmesi amacıyla kullanılan tesis için ödenen kira giderleri ile kitap, dergi vb. bilimsel yayınlara ait giderler bu kapsamdadır); dışarıdan sağlanan fayda ve hizmetler (normal bakım ve onarım giderleri dışında Ar-Ge faaliyetleriyle ilgili olarak işletme dışında yerli veya yabancı diğer kurum ve kuruluşlardan mesleki veya teknik destek alınması veya bunlara yaptırılan analizlere yapılan ödemelerle, bu mahiyetteki diğer ödemelerdir); vergi, resim ve harçlar (doğrudan Ar-Ge faaliyetlerine ilişkin olan ve gelir veya kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak dikkate alınan aynı vergi, resim ve harçlardır. Doğrudan Ar-Ge faaliyetlerinin yürütüldüğü gayrimenkuller için ödenen vergiler, Ar-Ge projesinde kullanılmak üzere ithal edilen mallarla ilgili gümrük vergileri (benzeri vergi, resim ve harçlar bu kapsamdadır) ile amortisman ve tükenme paylarından (doğrudan Ar-Ge faaliyetlerinde kullanılan bina, makine-tesis ve cihazlar, taşıtlar, döşeme ve demirbaş gibi maddi ve maddi olmayan duran varlıklar için ayrılanlar) oluşur. Diğer taraftan, iktisadi kıymetin münhasıran Ar-Ge faaliyetlerinde kullanılması ve bu kullanımın sürekli olması gerekmektedir. Ar-Ge departmanı dışında başka faaliyetlerde de kullanılan iktisadi kıymetlere ilişkin amortismanlar Ar-Ge harcaması kapsamında bulunmamaktadır); finansman giderleri

5 *Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın da Ar-Ge faaliyetleri konusunda 10.04.2008 tarihli ve 26843 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 17.03.2008 tarihli ve 2008/13418 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'na dayanılarak çıkardığı ve 11.05.2008 tarihli ve 26873 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2008/27 sayılı Tebliği bulunmaktadır.*

6 *5520 sayılı KVK ve 5746 sayılı Kanun'da yer alan Ar-Ge teşviklerinin karşılaştırılması konusunda bkz. "80 Soruda Ar-Ge Faaliyetlerinin Desteklenmesi", PriceWaterhouseCoopers (www.vergiportali.com).*

(Ar-Ge projesi bazında yerli, yabancı ve uluslararası kurumlardan sağlanan kredilere ilişkin finansman giderleridir).

Bu çerçevede, Ar-Ge faaliyetleri çerçevesinde işletme bünyesinde yapılan Ar-Ge harcamalarının %100'ü Ar-Ge indirimini oluşturmaktadır. Bu tür giderler dönem içinde genel esaslara göre gider veya maliyet unsuru olarak indirim konusu yapılacak ve ayrıca Ar-Ge harcamalarının %100'ü oranında hesaplanacak Ar-Ge indirimini beyanname üzerinde kazançtan indirilebilecektir. Ar-Ge faaliyetinin esas itibarıyla işletme bünyesinde yapılması gerekmektedir. Fiili kullanım durumunun tespit edilmesi ve ortak giderlerin de buna göre paylaşılması koşuluyla bir kuruma ait olduğu halde diğer kurumlara ortak kullanılan Ar-Ge bölümünde yapılan Ar-Ge faaliyetleri işletme bünyesinde yapılmış sayılacaktır. İşletmenin organizatörlüğünde olmak koşuluyla, kamu kurum ve kuruluşlarına ait Ar-Ge merkezleriyle üniversiteler bünyesinde yapılan Ar-Ge faaliyetleri de bu kapsamda bulunmaktadır.

Ar-Ge indiriminin uygulandığı ilk geçici vergi beyanamesinin verildiği tarihi izleyen ayın sonuna kadar, sürdürülen Ar-Ge faaliyetiyle ilgili olarak hazırlanacak rapor Gelir İdaresi Başkanlığı'na gönderilecektir. Maliye Bakanlığı, raporun genel değerlendirmesini yaptıktan sonra, projenin bilimsel olarak incelenerek münhasıran yeni bilgi ve teknoloji arayışına yönelik olup olmadığının tespit edilmesi amacıyla, projeyi TÜBİTAK'a ve/veya üniversiteler ile araştırma yapılan konuda uzmanlaşmış kuruluşlara intikal ettirecektir. Mükellefe, proje bütçesinin %0.3'ü oranında bir tutarı incelemeyi yapan kuruluşa ödemesi için bir yazı gönderilecek, ancak bu tutar 15.000 TL'yi aşmayacaktır. Ar-Ge projesine ilişkin incelemeyi yapacak kuruluş, düzenlediği değerlendirme raporunun bir örneğini Gelir İdaresi Başkanlığına ve başvuru sahibine gönderecektir. Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu kararlarına istinaden uygulanan "Ar-Ge Yardımları"na ilişkin mevzuat çerçevesinde TÜBİTAK tarafından daha önce incelemesi yapılmış olan projelerle ilgili olarak yeniden inceleme yapılması için Gelir İdaresi Başkanlığına müracaat etmeye gerek bulunmamakta olup, desteklenmesi uygun bulunmuş bu projelere ilişkin Ar-Ge değerlendirme raporları ya da TÜBİTAK'tan alınan destek karar yazısının bir örneğinin Yeminli Mali Müşavir

(YMM) Tasdik Raporu'na eklenmesi yeterli olacaktır (Akarca, Şafak, 19.11.2009).III) Sonuç: Sonuç olarak; ülkelerin rekabet gücünü, bir başka deyişle ekonomik ve siyasal üstünlüğünü belirleyen en önemli etkenlerden biri olarak, Ar-Ge faaliyetlerine ve bu alandaki insan kaynakları gelişimine verilen önem bugün olduğu gibi gelecekte de artarak süreceğinden, bugün net teknoloji ithalatçısı konumundaki ülkemizin de bu alanda arzulanan düzeye ulaşması için gerekli çalışmalar devam ettirilmelidir. Zira bu alanda kat edeceğimiz yol, ülkemizi ekonomik olarak üst basamaklara taşıyacak, insanımızın refah seviyesi yükselecek, eğitimden, sağlığa, çevre sorunlarından, ulusal güvenlik sorunlarına çok farklı alanlarda başka ülkelerin Ar-Ge faaliyetlerine bağımlı olmadan, çözüm üretebilme kapasitemizi artıracaktır. Bu bağlamda, 5746 sayılı Kanun ile getirilen düzenlemelerin Ar-Ge faaliyetlerine ve ülkemiz ekonomisine çok önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

AKARCA, Akif, Mehmet ŞAFAK (19.11.2009), "Ar-Ge İndirimi", *Dünya Gazetesi*

BIYIK, Recep, "Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun Resmi Gazetede Yayımlandı", *PriceWaterhouseCoopers*, (www.vergiportali.com)

Global Competitiveness Report: 2008-2009, <http://www.weforum.org/en/initiatives/gcp/Global%20Competitiveness%20Report/index.html>

OECD Science, Technology and Industry Outlook 2008: Highlights, <http://www.oecd.org/dataoecd/18/32/41551978.pdf>

OECD Countries Should Boost Science and Innovation to Drive Long-term Growth, http://www.oecd.org/document/0/0,3343,en_2649_34273_41568384_1_1_1_1,00.html

SEVIĞ, Veysi (01.04.2008), "Araştırma ve Geliştirme Harcamalarına Yeni Destek", *Referans*

Web Siteleri:

www.deloitte.com.tr

www.gib.gov.tr

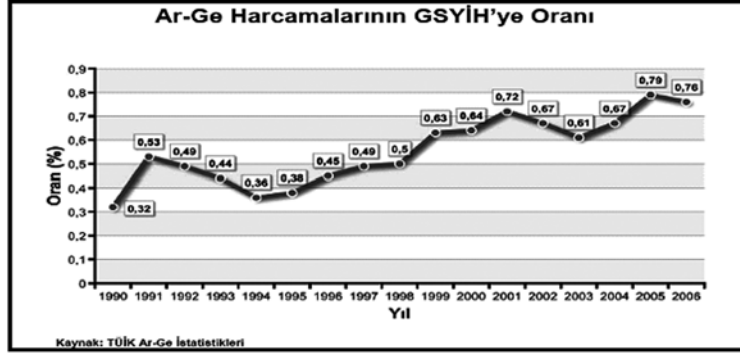
www.oecd.org

www.tubitak.gov.tr

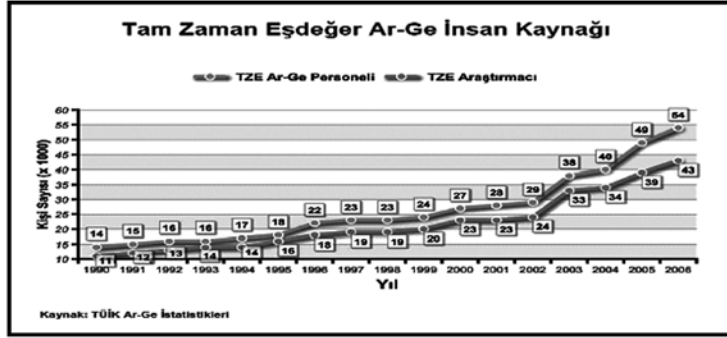
www.vergidegundem.com

www.vergiportali.com

GRAFİK 1:

GRAFİK 2:

GRAFİK 3:

